

Friedrich Rittelmeyer (1872-1938) moderni hrišćanin, meditant i antropozof

Pre osamdeset godina 23. marta 1938. umro je evangelistički teolog, antropozof i saosnivač Zajednice hrišćana Friedrich Rittelmeyer (rođ. 5. oktobra 1872). Povodom toga mi objavljujemo nekoliko tekstova o i od F. Rittelmeyera. Prvi nekrolog, koji je napisao lekar i istoričar Eugen Kolisko (1893-1939) za engleski časopis *The Modern Mystic*, biva ovde po prvi put objavljen na nemačkom jeziku. Kolisko je godinama radio zajedno sa Rittelmeyerom u upravi Antropozofskog društva Nemačke. On je 1935. bio isključen iz Antropozofskog društva i izradio je u Engleskoj jedno novo polje rada.

Thomas Meyer

1. Eugen Kolisko: Nekrolog Friedrichu Rittelmeyru

Friedrich Rittelmeyer je umro 23. marta 1938. u Hamburgu. U njemu je Nemačka izgubila jednu od svojih najreprezentativnijih ličnosti na religioznom polju. On je bio rođen 1872. u Dillingenu (na Dunavu) i studirao je teologiju u Erlangenu. Zatim je tokom mnogih godina delovao kao propovednik u Nürnbergu i Berlinu. Dubok spiritualni sadržaj kao i izuzetno upečatljiva forma njegovih propovedi učinili su ga uskoro jednim od najpopularnijih propovednika protestantske crkve u celoj Nemačkoj. Neprestano su mu bila u njoj otvorena vrata najviših službi.

U svojoj upravo objavljenoj autobiografiji¹ opisuje Rittelmeyer na posebno interesantan način, šta je on doživeo u toku trideset godina svog religioznog delovanja u Nemačkoj, kako pre tako i posle rata. Na zanimljiv i živ način on pušta da pred čitaocem prodefiluje revija vodećih ličnosti protestanske crkve, kao i učenih iz sveta teologije – na primer Harnack, Barth i drugi. Niko, ko se interesuje za religiozne kontroverze i duhovne borbe u Nemačkoj, ne može sebi dozvoliti, da mimoide ovu knjigu. Ona je napisana skroz-naskroz sa ličnim uvidom i velikim poznavanjem činjenica. Isto tako je neobična i značajna ona druga strana Rittelmeyerovog života, na kojoj nam se on pojavljuje kao prvoborac za razumevanje spiritualnog života modernog mističara i praktičnog okultizma. Ishodišna tačka za to bila je njegov susret sa Rudolfom Steinerom [1911]. U njegovoј knjizi *Moј životni susret sa Rudolfom Steinerom*

n e r o m² dao nam je Rittelmeyer fascinantan izveštaj njegovih susreta sa Rudolfom Steinerom i njegovih odnosa sa njim. Svako, ko je došao u kontakt sa Steinerom – sa ovim fenomenalnim reprezentantom modernog okultizma i duhovnog istraživanja –, bio je bez oklevanja konfrontiran sa nužnošću, da se obračuna sa samim sobom kao i sa određenim pitanjima, sumnjama, sa stvarima, koje je potvrđio (prihvatio) ili odbacio i u svakom slučaju da se bori sa najvećim svetskim problemima. Sâm Rittelmeyer je iza sebe imao, kao što je rečeno, ceo život borbe i ličnog iskustva na religioznom polju. Ali on je bio takođe moderni mislilac u najboljem smislu te reči. On je studirao velike filozofe i mislioce ne samo Nemačke, već svih vremena i zemalja. On sâm je bio moderni filozof života i psiholog u najboljem i najistinitijem smislu. Tada je sreo Steinera. Nije ga susreo ni u duhu lakovernosti ni skeptičnog kriticizma. On je „istražio“ Steinera, ispitao ga, kao što bi to učinio svaki nepristrasan, velikodušan, ipak takođe strog i odlučan istraživač. On je bio pravi kritičar, za svoje ispitivanje koristio je svo oružje moderne teologije, ali i neki zdravi skepticizam kao i sposobnost, da na naivnobroćudan način dovede nešto u pitanje. Njegovi razgovori sa Steinerom mogu da važe kao obrazac za to, kako bi trebali da izgledaju „Interviews“, koje vodi jedan stvarno dobar novinar, i oni su istovremeno uzoran izraz za najveće borbe jedne duše sa fenomenalnim duhovnim saznanjem i univerzalnošću, kakvi su živeli u Steineru. Iz mnogih razgovora i analiza, koji su se odvijali kroz mnoge godine, razvilo se konačno jedno vredno prijateljstvo između ove dve velike ličnosti.

Za Rittelmeyera je ovo bio početak nekog novog života. Najveće od pitanja, koje je on postavio Steineru, bilo je: Koji je stav modernog hrišćanstva prema modernom duhovnom istraživanju? I njegov najveći doživljaj je bio: da je podrobno (iscrpno) duhovno-naučno istraživanje moglo da pronađe Hrista; i da je k r o z t o hrišćanstvo moglo biti spašeno i obnovljeno!

Rittelmeyer time ipak nije bio zadovoljan sa nekim pukim znanjem, već je hrabro pristupio delu. On je već mnogo ranije spoznao, da je evangelistička crkva u Nemačkoj bila u raspadu. On nije mogao da izdejstvuje takvu obnovu hrišćanstva, sve dok je delovao u okviru te crkve.

Tako je on odlučio, da izvan crkvene sfere osnuje novu „zajednicu“. Zajedno sa većim brojem mladih teologa, koji su isto tako tražili neki novi impuls, osnovao je 1922. „Zajednicu hrišćana“, podržan duhovnom kooperacijom Rudolfa Steinera.

Od tada se Zajednica hrišćana razvila u jedan široko rasprostranjen religiozni pokret, koji obuhvata čitavu srednju Evropu, ali je prodro i u Englesku. Rittelmeyerov časopis, koji takođe nosi ime „Zajednica hrišćana“, jedan je od najrasprostranjenijih i najčitanijih časopisa u Nemačkoj. On obrađuje najteža pitanja modernog religioznog života. Rittelmeyerovi nebrojeni prijatelji, saradnici i učenici su kroz svoje priloge, individualna istraživanja i knjige stvorili opsežnu literaturu, koja je izvršila neizmeran doprinos za rešenje religijskih problema našeg vremena.

Pored Rittelmeyerove knjige *Moj životni susret sa Rudolfom Steinerom* htio bih takođe da istaknem njegov spis o *Nemstvu*³ [nemština, nemačka priroda, nemačka narodnost, nemački duh, nemački karakter; *prim. prev.*], u kome mu je uspelo, da za nemački narodni duh iskaže zaista esencijalne stvari; dalje njegovo delo *Hrist*⁴, koje pokazuje njegovu duboku povezanost sa ovim Reprezentantom čovečanstva; i naposletku njegova knjiga *Meditacija*⁵. Poslednje navedena knjiga otkriva, da je Rittelmeyer bio zaista duševni lekar i prijatelj čoveka i istovremeno praktični okultista. Njegova autobiografija će se uskoro pojaviti na engleskom jeziku.

Rittelmeyerove aktivnosti prevazilaze Nemačku. On je održao mnoga predavanja u Skandinaviji, u Švajcarskoj, u Holandiji i takođe u Engleskoj. I ceo njegov rad izведен je u duhu religije koja obuhvata svet.

1928. godine on je govorio na svetskoj konferenciji u Londonu⁶ pred auditorijumom od gotovo hiljadu slušalaca; i takođe poslednje jeseni (1937) govorio je on ponovo u Londonu. Bez sumnje bi se u Velikoj Britaniji mogla naći brojna publika za ovog značajnog religioznog borca i za njegov pokret.

Rittelmeyer je povezao modernu mistiku sa pravim hrišćanstvom. A tako se i mesečni časopis *The Modern Mystic* našao podstaknut, da obrati pažnju na njega. I ja sam se veoma rado odazvao želji izdavača, da napišem ovo malo reči. I ako mi je dozvoljeno, da završim sa jednom više ličnom napomenom, tada je to ova: Tokom svih ovih godina zajedničkog rada sa njim ja sam postepeno spoznao, šta je Rittelmeyer zaista bio: veliki mudrac, stvarni čovekov prijatelj, duh što daleko gleda – koji je posedovao toplo i zlatno srce za sve duše koje se bore.

2. Thomas Meyer: Sedam Ja-sam-reči kao lek protiv sedam Ja-bolesti i probuđenje Lazara

Nekoliko upućivanja

Pored Rittelmeyrovih spisa koje je Kolisko već pomenuo u nekrologu htio bih da skrenem pažnju na jednu knjigu koja tamo nije navedena, a danas je nažalost rasprodата: *Ja sam – govori i članci o sedam „Ja-sam“-reči Jevanđelja po Jovanu*. Rittelmeyer u njoj prikazuje, kako sedam Ja-sam-reči obrazuju u sebi jedan raščlanjujući i povezujući spiritualni organizam. Rittelmeyer takođe dolazi i na povezanost između Ja-sam-reči i sakramenata, koju mu Rudolf Steiner potvrđuje. Ovaj u klici započeti rad nosi snage budućnosti u sebi.

Već u svojoj knjizi *Meditacija* dolazi on u petom poglavljtu do toga, da govorи o sedam Ja-sam-reči. Ovde on razmatra svaku od Ja-sam-reči kao „lekovitu biljku“ protiv neke od sedam *Ja-bolesti*. Posebno vredno je danas iznova dohvatiti ovu povezanost, koja se njemu pojavila u vlastitoj meditaciji. Tih sedam Ja-bolesti zovu se

prema Rittelmeyeru: Ja-samoljublje, Ja-strah, Ja-zgrčenost, Ja-slabost, Ja-ukočenost, Ja-osiromašenje i sebično-samovoljno Ja-otvrdnuće (okorelost).

Možemo se pitati: Kog današnjeg čoveka nije spopala bar jedna od ovih Ja-bolesti? I dalje: Može li jedan čovek možda istovremeno da pati od svih ovih Ja-bolesti? Nalazi li se ovde ključ za sudbinsku promenu Marije Magdalene, Lazareve sestre? Sedamde mona je moralo biti isterano iz nje (Lk 8,2; Mk 16,9.).

Odgovarajuće lekovite Ja-sam-reči glase kao što je poznato: *Ja sam hleb života; Ja sam svetlost sveta; Ja sam vrata; Ja sam dobri pastir; Ja sam vaskrsenje i život; Ja sam put, istina i život; Ja sam pravi čokot.*

Ko dozvoli da ga podstaknu Rittelmeyerova razmatranja, možda će sa potpuno novim očima gledati na Ja-sam-reči, koje uokviruju opis *Lazareve bolesti: Ja sam dobri pastir i Ja sam vaskrsenje i život*. Lazar je bio niko drugi nego bogati mladić⁷, koji je kao ni otkuda bio prišao Hristu i upitao ga o uslovima za vencni život. On je sledio sva uputstva Svetih spisa i jevrejske tradicije. Tada je Hrist od njega zahtevao, da učini još i poslednje: da sve svoje bogatstvo dâ drugima na raspolaganje. Ipak za to on najpre nije mogao da se odluči: i tako se tužan povukao. U smislu sedam Ja-bolesti možemo da kažemo: „Ja-slabost“ – ovde svakako shvaćeno na jedan ljudski način, ne u trivijalno-spoljašnjem smislu – bila je posledica „Ja-ukočenosti“ (za koju je fizička ukočenost samo neka kopija) i vodila je Lazara u smrt. Od obe je bio izlečen kroz Hrista u aktu vaskrsenja.

Tako se može takođe nešto otkriti od tajni kompozicije upravo Jevanđelja po Jovanu, ako mi razmatramo prikazivanje Lazara u povezanosti sa odgovarajućim Ja-sam-rečima. Jer nikako nije slučajno, što Lazareva priča uopšte biva opisana unutar organizma Ja-sam-reči, i isto tako nije slučajno, koga ja Ja-sam-reč joj prethodi a koja obrazuje predznak za njegovo probuđenje.

Celo Jevanđelje sastoji se od 21 poglavlja. Sedam Ja-sam-reči rasute su preko polovine svih poglavlja, i doduše preko deset sedamnih poglavlja, u kojima je takođe prikazana Lazareva priča.⁸

3. Friedrich Rittelmeyer: Hristološko iz neobjavljenih sećanja na Rudolfa Steinera

U cirkularnom pismu⁹ sam ja pre više godina napisao, kako sam Dr. Steineru govorio o tome, da mi je postala jasna povezanost između sedam Ja-sam-reči Jevanđelja po Jovanu i sedam sakramenata. On je vidljivo obradovan to potvrđio. Ali sa njim sam jednom razgovarao i o povezanosti sedam sakramenata sa sedam Hristovih dela u Jevanđelju po Jovanu. Nisam bio siguran, da li je povezanost između Krštenja i Svadbe u Kanu ipak veštacki izmišljena. Ali Dr. Steiner je rekao: „Poklapa se do stepena, da se pri Krštenju obrazuje alkohol u telu.“ (...)

1919. godine Dr. Steiner mi je, bez da sam ga bilo šta pitao, rekao: „Čini mi se, da nije daleko vreme, kada će Vi dublje razumeti Misteriju na Golgoti!“ Objašnjavajući dodao je na to: „Može se verovati da se razume a ipak ne razumeti stvarno ili ipak još bolje učiti razumevanje.“

Na moje pitanje, je li to zaista živi Hrist, kog ja uvek verujem da osećam, rekao je on potvrđno i bez ografe: „Da.“ Isto je odgovorio drugim antropozofima, koji su ga malo sumnjujući pitali, da li bi to bio isti Hrist, o kome govori Dr. Rittelmeyer, kao taj, o kome govori Dr. Steiner.

Ali ipak me je potreslo to, kada je Dr. Steiner jednom prilikom rekao, da je često izvanredno teško, razlikovati Hrista od Lucifera. Tako sam pitao, da li bi postojalo neko sigurno obeležje, na kome bi se moglo prepoznati, da li neki Hristov dodir zaista proizlazi od Hrista. Na to je Dr. Steiner uzvratio: „Hrist je najčistija nesebičnost. Samo po tome se on može prepoznati.“

On mi je dao još kao jedan dan, kada se Hrist posebno može osetiti, *četvrtak*. Uz to se mogu uporediti naše meditacije.¹⁰

Na moje pitanje, šta bi mogli da učinimo, da bismo se pripremili za slične doživljaje, kao npr. za onaj koji je imao Pavle pred Damaskom, R. Steiner je odgovorio: „To je moguće tek, ako se Hrist doživi u toku (u hodu) godine.“ Takođe za to se mogu uporediti naše meditacije. (...)

Mi smo stajali u starom Goetheanumu i gledali gore ka velikoj kupoli. Na nekoliko upućenih pitanja rekao je Dr. Steiner: „Sasvim sam digao ruke od velike kupole; tu je nešto bilo pokušano sa nedovoljnim sredstvima, što ovako ne ide. Zbog toga sam to pokušao u samoj maloj kupoli.“ Kada je došlo do reči o bojama, pitao sam, da li je moje naslućivanje tačno, da sedam boja spektra izražavaju karakter sedam Elohim. Odgovarajuće mesto kod Goethea o Elohimima tada mi nije bilo poznato ili ne odmah u svesti prisutno. Ono se takođe ne iskazuje baš sasvim konkretno. Dr. Steiner je potvrdio moje naslućivanje. Na dalje pitanje: Gde se onda u spektru boja može pronaći Hrist? Odgovorio je Dr. Steiner: „On je iza zelene boje.“ (...)

Značajno za neka pitanja, koja se danas pojavljuju, bio je takođe jedan razgovor, koji se pojavljuje u saopštenim razgovorima u cirkularnom pismu, ali ovde može nešto opširnije da se ispriča. Radi se o razlici između Hrista i Logosa. Sasvim jasno je Dr. Steiner potvrdio, da je Hrist najviši iz Sunčeve hijerarhije, ali da od njega treba razlikovati drugu personu Božanstva, Logos. On se nalazi i z n a d njega ili kako bi se takođe još moglo reći: i z a njega. Iza svake od tri grupe hijerarhija nalazi se persona Božanstva. Hrist je, ako je govorio o Ocu, uvek govorio sa izvanrednim poštovanjem. Tu

se pak ne misli na Jahvea, iako bi Jevreje to možda tako razumeli. Da se sa Jahveom identificuje Hrist.¹¹

Eugen Kolisko, Thomas Meyer, Friedrich Rittelmeyer

Preveo Siniša Nikolić

---

¹ *Iz mog života*, Stuttgart 1937/1986.

² *Moj životni susret sa Rudolfom Steinerom*, Stuttgart 1928/2007.

³ Stuttgart 1934.

⁴ Stuttgart 1936.

⁵ *Meditacija – dvanaest pisama o samovaspitanju*, Stuttgart 1929/2002.

⁶ Svetsku konferenciju je uz pomoć Eleanor C. Merry organizovao D. N. Dunlop, koji se takođe pobrinuo za poziv Rittelmeyera. Vidi Thomas Meyer, *D. N. Dunlop – Slika vremena i života*, Basel, 2. izd. 1996 str. 266 i dalje.

⁷ Vidi Johannes Hemleben, *Jovan jevanđelista*, rororo monografija, 1993, str. 19 i dalje.

⁸ Dok Lazareva priča biva prikazana samo u Jevanđelju po Jovanu, u njemu nedostaje pričanje o bogatom mladiću. Ono se pak nalazi u sva tri sinoptička jevanđelja. I to je tajna kompozicije, ali sad ne u *jednom*, već u odnosu na sva četiri jevanđelja. Tri sinoptička jevanđelja opisuju stoga ishodišnu tačku i razlog Lazareve bolesti, Jevanđelje po Jovanu ograničava se na nju samu kao i na delo probuđenja. Na ovom primeru biva naročito jasno, kako četiri jevanđelja ne protivreče jedno drugom, već se *dopunjaju*.

⁹ Cirkularno pismo za sveštenike Zajednice hrišćana.

¹⁰ To što je Rudolf Steiner konferencije Waldorfske škole organizovao na ovaj dan, može se gledati u povezanosti sa ovom činjenicom. Četvrtak je Jupiterov dan, dan budućeg utelovljenja Zemlje (vidi GA 129, predavanje od 25. avgusta 1911).

¹¹ Jahve pripada isto tako Sunčevoj hijerarhiji, t. z. hijerarhiji Elohim ili Eksusija; ne pak Bogu Ocu *iza* Hrista, sa kojim se Hrist identificuje, u smislu reči: „Ja i Otac jedno smo“ (Jov. 10, 30).